

Preek over 1 Samuël 1:1-28

Broeders en zusters,

Ons bijbelgedeelte van vandaag begint met te vertellen dat er een man was, Elkana, die twee vrouwen had, nl. Hanna en Peninna. Ik weet niet hoe dat u vergaat, maar ik blijf het altijd een beetje vreemd vinden. Met name in het Oude Testament komen we nog wel tegen dat er mannen waren die twee vrouwen hadden. In het Nieuwe Testament kwam dat voor zover ik weet onder Israel niet meer voor. En in de tijd dat de christelijke gemeente ontstond en er mensen uit andere volken tot geloof kwamen, kon het natuurlijk ook gebeuren dat iemand met twee vrouwen uit de heidenvolken tot geloof kwam. Dat komt trouwens ook vandaag nog wel voor op het zendingsveld. Meestal is het dan zo dat dan de gezinsstructuur onveranderd blijft, een vrouw wegzenden heeft veel meer kwalijke gevolgen dan te blijven in een situatie van één man met twee vrouwen.

De praktijk is dan wel zo dat iemand met twee vrouwen geen oudste in de gemeente mocht worden. Paulus schrijft in de 1e Timotheusbrief dat een opziener een man moet zijn van één vrouw. Dat betekent niet dat een vrijgezel geen oudste mocht zijn, ongetrouwd zijn is geen bezwaar voor het ouderlingschap, maar meerdere vrouwen hebben wel.

Hoewel we in het Oude Testament nergens lezen dat God verbiedt dat iemand twee vrouwen heeft, laat de omschreven praktijk wel zien dat een huishouden met meerdere vrouwen verre van ideaal is. Denkt u maar aan het huis van Abraham, met Sarah en Hagar. Of het gezin van Jakob, met Rachel en Lea, die vervolgens ook nog ieder een slavin aan Jakob ten vrouw gaven. In elk van deze situaties heeft de onderlinge strijd te maken met het al dan niet hebben van kinderen. Het hebben van kinderen was voor een vrouw een eer. En iedere Israeliet hoopte op een zoon door wie zijn naam en zijn erfdeel mocht voortleven onder het volk. En daarbij hoopte men dat een van zijn nakomelingen mocht deel uitmaken van het geslachtsregister van de Messias. Hoewel het hebben van twee vrouwen in onze ogen vreemd kan overkomen moeten we wel realiseren dat een man met twee vrouwen wel de verplichtingen die de wet aan het huwelijk stelt aan beide vrouwen moest nakomen. Hij moest de vrouwen beschermen, verzorgen en ook trouw zijn. In de

oudtestamentische wet werd overspel bestraft met de doodstraf. Hoewel dit vonnis niet vaak werd voltrokken, laat het wel zien hoe zwaar er getild werd aan de huwelijksrouw.

In die zin is het hebben van twee vrouwen minder verwerpelijk dan wat we tegenwoordig in onze zogenaamde beschaafde samenleving zien. In Nederland kennen we tegenwoordig een website waar bemiddeld wordt om getrouwde mensen de mogelijkheid te bieden een buitenechtelijke relatie aan te gaan. En voor deze website wordt zelfs reclame gemaakt op de radio. De SGP-jongerenorganisatie heeft bezwaar aangetekend bij de Reclame Code Commissie, maar vond geen gehoor. Hoewel in ons Burgelijk wetboek staat dat echtgenoten elkaar getrouwheid – daar zit het woordje trouw in -, hulp en bijstand verschuldigd zijn, staat onze overheid wel toe dat een dergelijke website vrijuit reclame maakt voor bedrog en overspel en zodoende negatief bijdraagt aan de ontbinding van de samenleving. De website wil trouwens niet verantwoordelijk worden gehouden voor het eventuele overspel. Gebruik maken van hun diensten is voor eigen risico. Blijkbaar beseffen de makers van de website maar al te goed dat de bedrogen partner er andere normen en gevoelens op na zal houden!

Laten we eens met elkaar gaan kijken naar die geschiedenis van Elkana met zijn vrouwen Hanna en Pennina.

Ik weet niet hoe u normaal gesproken omgaat met geslachtsregisters in de bijbel. Ik heb eerlijk gezegd altijd de neiging om er maar gauw over heen te lezen. En toch zal de Here God niet voor niets deze registers in de bijbel hebben opgenomen. Het zijn niet de meest interessante stukken om aan tafel te lezen na de maaltijd en ik vraag me eerlijk gezegd ook af of je dat wel moet doen. Maar we kunnen er wel van leren. Zo komen we 1 Kronieken 6:33 een opsomming tegen van zangers die dienst doen in de tempel. Uiteraard wordt daarbij ook weer uitgebreid verteld wie dan de vader en de overgrootvader is van deze zanger, om toch vooral te laten zien dat deze zangers uit de stam Levi zijn. Zo komen we daar ook de naam tegen van de zanger Heman. Hij is dus een Leviet. Maar hij is ook een kleinzoon van Samuël. Diezelfde Samuël waarvan we hier vandaag hebben gelezen hoe zijn moeder heeft gebeden om zijn geboorte. Dus we mogen concluderen dat ook Samuël een Leviet is. En dat is op

zich ook logisch, hij zal z'n hele leven besteden in de tempeldienst. Ook valt het op dat in het begin van ons Schriftgedeelte een van Samuëls voorouders Suf (spreek uit Soef) een Efratiet genoemd wordt. Dat wil niet zeggen dat hij uit de stam Efraïm kwam, want hij was immers een Leviet hebben we net gezegd, maar dat deze Suf heeft gewoond in Efratha. Dat is het gebied bij Bethlehem. Bethlehem ligt in de velden van Efrata. Het lijkt er op dat de schrijver van dit bijbelboek dat toch even vermelden wil. Er ligt dus een lijntje van Samuels voorgeslacht naar de plaats Bethlehem, waar straks Samuel David zal gaan zalven. En wij denken uiteraard bij Bethlehem gelijk aan de geboorteplaats van onze Here Jezus.

We hebben gelezen dat Elkana met zijn beide vrouwen Hanna en Peninna jaarlijks naar de tempel gaat. Peninna heeft wel kinderen heeft en Hanna niet. Peninna heeft zonen en dochters volgens vs. 4. De tekst heeft het over 'al haar zonen en dochters'. Je krijgt de indruk van een grote kinderschaar. Vaak zien we in de bijbel dat een zwangerschap lang niet vanzelfsprekend is. Denk maar aan Sarah, die pas op zeer hoge leeftijd Izaäk mocht ontvangen. Denk aan Rebekka de vrouw van Izaäk, ook van haar staat vermeld dat ze onvruchtbaar is en dat ze zwanger werd van Jakob en Ezau omdat de Here zich liet verbidden door Izaäk. Ook Rachel de vrouw van Jakob heeft lang op de geboorte van Jozef moeten wachten. En ook Manoah en zijn vrouw, de ouders van Simson en Zacharias en Elizabeth de ouders van Johannes de Doper, waren in eerste instantie kinderloos. In al deze gevallen duurde het lang voordat er een kind ontvangen werd. Opmerkelijk dat de heilsgeschiedenis vaak aan een zijden draadje heeft gehangen.

Elkana gaat dus met Peninna met haar kinderschaar en Hanna naar Silo – de plaats waar de tabernakel staat - om de Here te aanbidden. Waarschijnlijk bracht hij daar een vredeoffer, want van het vredeoffer mocht voor een groot deel door de offeraar gegeten worden. Elkana verdeelde dan het vlees en de koeken over zijn gezin. Voor Hanna was dit altijd een pijnlijke ervaring. Peninna zat daar met haar kinderen met een overvloed aan voedsel en zij was alleen. Volgens de NBG vertaling krijgt Hanna weliswaar een dubbel deel, andere vertalingen hebben het over het beste deel, maar je mag ook vertalen met 'een enkel deel'. Als die laatste vertaling klopt dan is er een groot contrast tussen dat enkele deel van Hanna en die grote hoeveelheid voor Peninna en haar kinderschaar. Hoe dan ook, Hanna ervoer dit jaarlijks feest juist als

zeer pijnlijk. Terwijl het normaal gesproken een zeer vrolijk gebeuren was. Vandaar ook dat Eli dacht dat Hanna dronken was. Hij dacht dat de feestmaaltijd uit de hand was gelopen. Jaar na jaar tergde Peninna Hanna. Ik herinner me dat wij met ons gezin een keer tijdens een vakantie in Zeeland in een kerkdienst een preek meekregen over het handelen van Peninna. Peninna die de strijd aanging met Hannah en haar kleineerde omdat Hannah, de lievelingsvrouw van Elkana, geen kinderen had. Dat jaloezere kleineren werd in die bewuste preek een 'Peninna-reactie' genoemd. Er ging een sterk appèl uit van de preek om toch vooral geen Peninna te zijn. Wees dan een Hanna, die niet terugschold, maar het bij God bracht in gebed. Het gevolg van deze kerkdienst was dat we in ons gezin nog jaren lang, als het ene kind de andere uitschold, of treiterde er dan iemand heel hard 'Peninna' riep. Soms hielp dat en stopte de pesterijtjes, soms was het ook gewoon nodig dat er even door pa of ma ingegrepen werd.

Hanna kon geen hap door haar keel krijgen en Elkana was blijkbaar niet in staat een eind te maken aan de pesterijen van Peninna. Hij wist overigens best dat het te maken had met haar kinderloosheid. Vandaar zijn vraag of hij haar niet meer waard was dan tien zonen (vs.8).

Eens stond Hanna op na de maaltijd en zocht een plaats dicht bij de tabernakel. Hier heeft zij niet alleen gebeden om een nakomeling. Dat zal zij ongetwijfeld al veel vaker gedaan hebben en deze keer waarschijnlijk ook. Maar deze keer deed zij God ook een gelofte. Deze gewoonte kwam in de bijbel veel vaker voor. In Numeri 30 lezen we allerlei voorschriften rondom zo'n gelofte. Als een niet-getrouwde vrouw een gelofte aflegde moest zij haar vader toestemming vragen. Was een vrouw getrouwd dan moest zij haar man toestemming vragen. Dat laat in ieder geval zien dat je niet zomaar lichtzinnig een gelofte kunt afleggen. Zo'n gelofte van toewijding doe je niet zomaar en je moet hem dan ook nakomen. Omdat de wet van God dit voorschreef mogen we daarom ook aannemen dat Elkana geweten heeft van de gelofte die Hanna aflegde. Hanna deed de gelofte, dat zij haar kind zou afstaan voor zijn gehele leven als God haar een mannelijke nakomeling zou schenken. Een Leviet deed normaal gesproken van zijn 30^e tot zijn 50^e jaar dienst in de tabernakel, dus Hanna beloofde God meer dan normaal was. Haar Levitsche zoon zou z'n hele leven aan God gewijd zijn. Geen scheermes zou op het hoofd van haar zoon komen. Dit wijst op een nazireeërgelofte. Bij een nazireeërgelofte wijdde iemand zich over het

algemeen voor een bepaalde periode aan de dienst van God. In dit geval zou de gelofte zich dus over het hele leven uitstrekken.

Eli veronderstelde dat de vrouw die hij in zichzelf zag bidden dronken was, maar daar was geen sprake van. Toen Hanna hem tekst en uitleg gaf, sprak Eli de volgende woorden uit: *Ga heen in vrede, en de God van Israël zal u geven, wat gij van Hem gebeden hebt.* Of we deze woorden als een zegenwens of als een profetie moeten opvatten is niet helemaal duidelijk. Wel duidelijk is dat Hanna opgelucht opstaat en weer ging eten. Haar gelaat toonde geen droefheid meer.

Een jaar later beviel Hanna van een zoon en gaf hem de naam Samuel. 'Van de HERE gebeden', betekent die naam. Een prachtige betekenis. Zolang Hanna Samuel zelf voedde ging ze niet met het gezin mee om de jaarlijkse offers aan God te brengen. Vorige week heb ik gepreekt over Psalm 131. En daar hebben we gelezen dat David tot rust kwam bij God als een gespeend kind bij z'n moeder. Als u er vorige week ook was dan hoop ik dat u nog weet dat een gespeend kind, een kind is van ongeveer drie jaar. De eerste jaren drinkt een kind bij de moeder. We lezen in vs. 23 dat Hanna haar zoon zoogde tot zij hem speende. De NBV heeft hier: totdat zij hem de borst ontwend had. Een gespeend kind is dus een kind die de borst ontwend is. Na drie jaar ging Hanna weer met Elkana mee naar Silo waar de tabernakel stond. Volgens onze vertaling brachten zij drie stieren mee om te offeren. De meeste uitleggers gaan er echter van uit dat het hier om een schrijffout gaat en dat het moet zijn één stier van drie jaar. Om drie stieren te offeren moet je wel heel erg vermogend zijn. Vers 25 heeft het ook over het slachten van één stier. De leeftijd van de stier zou dan overeenkomen met de leeftijd van het kind. Ook de NBV heeft het over een driejarige stier in plaats van drie stieren. Nadat Elkana en Hanna hun offer gebracht hadden, brachten zij hun zoon Samuel naar Eli. Zij stonden hun zoon aan de Here af. De laatste zin van onze tekst is: En hij boog zich daar voor de HERE neer. Ook dit vers heeft verschillende interpretaties. Wie is nu die 'hij' die zich neerboog? Sommigen menen dat Eli voor de HERE neerboog nadat de overdracht van Samuel had plaatsgevonden. Anderen denken dat het om Elkana gaat, de vader, maar Elkana speelt in deze gebeurtenis nauwelijks een rol. De meeste uitleggers geloven dat het om de kleine Samuel gaat die voor God knielt. Zijn neerknielen is dan een onderdeel van zijn wijding aan God. Ook zijn er vertalingen die 'men knielde' zeggen.

Dan zouden dus alle aanwezigen voor God knielen. Om wie het gaat is niet met zekerheid te zeggen.

Een bekend verhaal. Een boeiend verhaal. Maar ook een verhaal waar we van kunnen leren. Hoewel de tijd en cultuur een totaal andere is dan de onze, zijn er natuurlijk ook voor ons toepassingen te maken. De eerste toepassing is wat we niet moeten zijn, een Peninna. Peninna heeft met haar pesterijen het leven van Hanna verzuurd. Het is denk ik een jaartje geleden dat we in Nederland geconfronteerd werden met jongeren die hun leven beëindigden omdat ze gepest werden. Op scholen wordt hier terecht ook extra aandacht gegeven. Maar pesten gebeurt niet alleen op scholen. Steeds vaker steken er berichten de kop op dat er zelfs in bejaardenhuizen tussen de bewoners onderling wordt gepest. En ook op de werkvloer kunnen we er wat van. Kortom, pesten is van alle leeftijden, alle plaatsen, alle tijden. Met pesten vergal je iemands leven. Pesterijen hebben veel meer invloed dat de pesters zich vaak realiseren. En vaak wordt je gepest voor dingen waar jezelf niets aan kunt doen. Een handicap, je uiterlijke kenmerken, je afkomst, je seksuele geaardheid waar je niet voor hebt gekozen en in onze tekst is het kinderloos zijn. Trouwens, wat kinderloosheid betreft, het is nog niet zo heel lang geleden dat we ook in ons land over een onvruchtbare vrouw spraken zonder dat we ons afvroegen of het misschien ook aan de man zou kunnen liggen. Waarschijnlijk zijn heel wat vrouwen zo onterecht bestempeld als onvruchtbaar.

We kunnen in ieder geval leren van Hanna hoe zij met tegenslagen en tegenwerkingen omgaat. In eerste instantie was Hanna zo ontmoedigd dat zij er ziek van werd. Een menselijke reactie. Ze kon geen hap meer eten. Zij liet haar zelfvertrouwen ondermijnen door de hatelijke opmerkingen van Peninna. Wij kunnen meestal niet voorkomen dat iemand ons onjuist bekritiseert, maar we kunnen wel kiezen hoe we op deze opmerkingen reageren. Hanna ontdekte bevrijding. Ze ging met haar nood naar God en ze bad eerlijk. Dat was de eerste stap. Zij stortte haar hart uit bij de Here God.

De tweede stap naar herstel was de bemoediging van Eli.

Eli komt in de bijbel niet bepaald naar ons toe als een sterke gelovige. Hij onderkende niet eens het verdriet van Hanna. Bovendien was hij een slappe vader en trad niet op tegen zijn zonen Hofni en Pinehas, toen deze de offers die gebracht

werden minachtten en zelfs sliepen bij de vrouwen die in de tabernakel dienst deden. Maar toch kunnen we in deze gebeurtenis wel leren van Eli. Ook wij kunnen door voorbede, bemoediging en Gods goede woorden over iemand uit te spreken een bemoediging zijn voor anderen.

De derde stap tot bevrijding voor Hanna was dat ze haar probleem aan God overliet. Het lukte haar blijkbaar ook om haar nood als het ware bij God te laten. Daarin is ze ons tot een voorbeeld. Als we belijden dat we Gods kinderen zijn, dan zijn onze zorgen en problemen ook Gods problemen. We geloven allemaal dat God onze Vader is. We mogen er vast van overtuigd zijn dat alles wat Gods kinderen bezeert, ook het Vaderhart van God raakt. God is intensief betrokken bij ons verdriet. Dat mogen we vast geloven. Loslaten is een van de moeilijkste dingen in ons leven met God. Vertrouwen op God. Vertrouwen dat Hij weet wat Hij doet. Ook als verhoring van gebeden uit lijkt te blijven.

Peninna strooide gif in het leven van Hanna met haar pesterijen. Hanna mocht het tegengif ontdekken voor ontmoediging: vertel God hoe je je echt voelt, stort je hart uit voor Hem. Eli laat zien hoe belangrijk het is om goede, bemoedigende en zegenende woorden over elkaar uit te spreken. Ze zijn balsem voor de ziel. En tenslotte, probeer los te laten. Besef dat jouw zorgen ook Gods zorgen zijn en laat je problemen aan Hem over. Genoeg om mee te nemen. Genoeg om toe te passen. Genoeg lessen voor onze omgang met elkaar. Zullen we ons er met elkaar naar uitstrekken om wat dit betreft niet alleen hoorders maar ook daders te zijn?

Amen.

Augustus 2013
G.P. Hartkamp
Wapenveld